

De Belgische voorafstempelingen.

De meeste verzamelaars onder ons kennen ze wel. De Belgische zegels met een opdruk waarin een posthoorn, de oudere exemplaren ook nog met toevoeging van datum of jaartallen. Bij gespecialiseerde verzamelaars bekend onder de naam Preo's. Dit is een afkorting van het woord Preoblitérés.

Ruim 100jaar heeft de Preo in België dienst gedaan, maar sinds 1 januari 1997 is het niet meer toegestaan partijen briefpost te frankeren met voorafgestempelde zegels. U kunt de zegels dit jaar nog wel tegenkomen op tijdschriften en drukwerken. De laatste mogelijkheid (!) om nog preo's te vinden in uw dagelijkse post, want per 31 december 1997 vervalt ook deze mogelijkheid. Met het drukken van voorafgestempelde zegels is gestopt; de voorraad wordt opgemaakt.

De snelle uitbreiding van het spoorwegnet aan het eind van de vorige eeuw schiep voor de Posterijen de gelegenheid om post nog sneller dan voorheen te transporteren. Dit was niet alleen belangrijk voor het briefverkeer, maar ook voor de uitgevers van periodieken en dagbladen. Op zoek naar mogelijkheden om de weg van drukkerij naar lezer zo kort mogelijk te maken werd ook gekeken of het adresseren, plakken en stempelen van zegels al in de drukkerij kon plaatsvinden, zodat de aflevering zo min mogelijk werd vertraagd en de kranten rechtstreeks naar het station konden worden gebracht. In Brussel werd in december 1893 het gebruik van een speciaal dagbladstempel toegestaan, (afb. 1)

Af. 1. Dagbladstempel in Frans (links) en Frans-Nederlands (rechts).

Het datumdeel bestond uit verwisselbare onderdelen voor dag-maand- en jaaraanduiding. Doordat dit verwisselen niet altijd juist gebeurde vindt men ook wel stempelafdrukken met een zwart blokje i.p.v. dag- of jaaraanduiding. In 1910 kreeg het stempel een tweetalige tekst (nieuwsbladen/journaux) en in 1923 werd deze tekst omgedraaid (journaux/nieuwsbladen). Dit laatste stempel werd tot 1925 gebruikt.

Het dagbladstempel voorzag duidelijk in een behoefte. Echter ook anderen als dagbladuitgevers hadden behoefte aan een stempel, geschikt voor het voorafstempelen van massadrukwerk.

In oktober 1894 werd in Brussel een rolstempel ingevoerd voor het afstempelen van hele vellen met zegels. Het betrof een eenvoudig stempel met hierin de naam Bruxelles en het jaartal 1894 in kastje (afb. 2). Hetzelfde jaar werden soortgelijke (franstalige) stempels in gebruik genomen in Anvers, Liege, Gand en Louvain.

Afb. 2 Rolstempel Bruxelles, Bruges station, Tournai en Averbode.

In de loop der jaren is dit rolstempel verstrekt aan meer dan 100 plaatsen of bijkantoren (afb. 2). In 1911 werden de stempels tweetalig. Dit natuurlijk alleen bij die plaatsen waar de Franse en Nederlandse schrijfwijze van elkaar afweken bijv. bij Aalst-Alost, Antwerpen-Anvers en Bergen-Mons (afb. 3). Bij plaatsen als Ath, Aubel en Brecht veranderd de schrijfwijze niet in het Frans, dus in deze stempels werd de plaatsnaam slechts een keer vermeld (afb. 3).

Afb. 3. Vernieuwde stempels in twee talen (Frans en Nederlands) voor zover de schrijfwijze verschilt.

Het stempel komt in 4 standen voor op de zegel.

Stand A : vertikaal staande tekst, leesbaar van links naar rechts

Stand B : vertikaal staande tekst, leesbaar van rechts naar links

Stand C : horizontale tekst, normaal leesbaar

Stand D : horizontale tekst, kopstaand

De meeste zegels hebben stand A of B. Stand C en D zijn meestal verzoekafstempelingen (afb. 4). Hiernaast kan men ook nog afwijkingen vinden in de vorm van dubbele afstempelingen bijv. 2x A of combinaties tussen A/B A/C etc.

Voorafgestempelde zegels kunnen verder voorkomen met extra stempels zoals rondstempels, terug afzender, rebut etc, al dan niet in kastje en in diverse vormen en typen. Deze extra stempels bevestigen dat de zegel echt gebruikt is. Hoewel de meeste verzamelaars zegels met dergelijke stempels meestal lager waarderen, is het ander-

zijds juist een grotere waarborg dat men niet met een vervalsing te doen heeft, want alles wordt vervalst, dus ook voorafstempelingen.

Afb 4. Stempels in stand A, B en C.

Zo doken in de dertiger jaren steeds meer voorafstempelingen op van kleine plaatsen, welke slechts zelden het rolstempel hadden gebruikt.

Bovendien vond men dan meestal ook nog het stempel in alle 4 de standen A-B-C-D. In dit verband word de naam genoemd van Dhr Deseck, die met "geleende" stempels uit het depot der Posterijen de nodige zegels voorafstempelde. Het betreft hier dus wel echte stempels, maar echt postaal zijn ze nooit gebruikt.

In de grote steden was het gebruik van de voorafstempelingen natuurlijk groter dan in de kleine plaatsen. Daarom werden hier vellen zegels mechanisch bedrukt. Men vindt de opdrukken in stand A en stand B. Deze typografische afstempelingen (typo's) worden vanaf 1906 in de volgende steden in gebruik genomen; tussen haakjes het eerste jaar van gebruik (afb. 5).

Brussel (1906), Antwerpen (1909), Luik (1912), Gent (1912), Leuven (1914), Charleroi (1923) en Verviers (1929)

Afb 5. Antwerpen eentalig

In 1930 werd overgegaan tot het bedrukken van zegels met de tekst Belgique/jaartal/België in kastje.

Deze typo's waren voor het gehele land geldig, en de plaatselijke stempels van de grote steden waren dus niet meer nodig. Toch werden tussen 1933 en 1937 nog typo's aangemaakt voor de steden Antwerpen, Brussel en Luik. Gezien de algemene geldigheid van de typo's eigenlijk een overbodige zaak.

In 1938 werden typo's in gebruik genomen (in zeshoekig kastje) met een geldigheidsduur van 1 maand. De maand werd aangeduid met de romeinse cijfers I tm XII boven het jaartal (afb. 6).

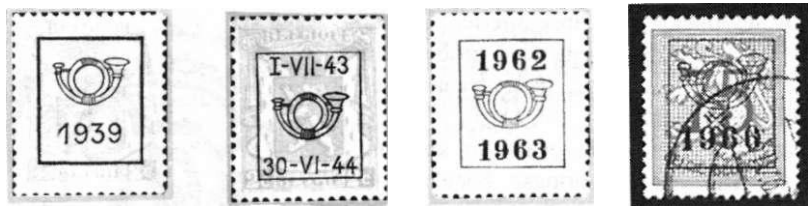
In 1939 werd in januari en februari een opdruk met posthoorn/maand/jaartal gebruikt en nadien een opdruk in rechthoekig kastje met posthoorn en jaartal 1939.

Afb 6. Typo's zeshoekig kastje

Later volgden zegels met daarop een geldigheidsduur. De perioden volgden elkaar niet precies op, maar overlaptten elkaar. De eerste zegels waren geldig van I-I-39 tot 31-XII-39, de volgende zegel was geldig van I-VII-39 tot 30-VI-40 enz. De laatste zegel in deze reeks was geldig van I-I-54 tot 31-XII-54.

In 1954 werden de data vervangen door telkens twee elkaar opvolgende jaartallen (1954-1955 1955-1956 1956-1957 etc.) In de jaren 1963 t/m 1966 vermeldde men nog slechts één jaartal (afb. 7).

Afb 7. Verschillende rechthoekige opdrukken met posthoorn en jaartal.

Vanaf 1967 werd een nieuw type met onbepaalde geldigheidsduur in gebruik genomen, waarbij de opdruk bestaat uit een gestyleerde hoorn met leeuw (afb. 8).

Het verzamelgebied Preo's is uitermate geschikt voor speciaalverzamelaars. Alleen het samenbrengen van alle handvoorafstempelingen is al een levenswerk. Daarnaast biedt het verzamelgebied nog vele extra's welke in dit artikel onvermeld zijn gebleven, zoals bv kantdrukken, dubbeldrukken, voorafstempelingen met firmaperforaties, gom- en papiersoorten etc. Voor verdere informatie wijs ik u op het bestaan van de (Nederlandse) Studiegroep Voorafstempelingen.

Afb 8. Moderne hoorn met leeuw.

H. Geurts.

Gebruikte literatuur:

Officiële catalogus België 1985

Catalogus der Belgische voorafstempelingen 1894-1994